

område, og ikke mindst i samspillet mellem de forskellige faktorer i undervisningen.

Bogen har et fortræffeligt personregister og en litteraturliste på omkring 500 titler, hvor jeg på bogens egne præmisser kun savner Bertil Sundin: *Musiken i mennesken. Om tradition och förnyelse inom det estetiska områdets pedagogik, Natur och Kultur, Stockholm 1988*. Den er tiltalende illustreret bl.a. med kulturegninger af musik- og dansesituationer af Erik Böttzauw, med klip af målformuleringer og synspunkter fra Berggreens *Veiledning* (1872) til *Dansk Musik Tidsskrift* i begyndelsen af 1970'erne, med fotos af musiksituationer og med børnetegninger.

Peder Kaj Pedersen

Marianne Clausen: *Hundredesyv-visebogen. Danske folkeviser og andre viser på dansk med færøske melodier. Indsamlet på Færøerne 1988-1994. H.N. Jacobsens bókahandil, Tórshavn 1995. 275 s. Ill. Noter. ISBN 99918-907-0-X. Kassett: Hundredesyv-visebogen mc 12.*

Danskspråkiga folkvisor publicerades anmärkningsvärt tidigt. 1591 utkom Anders Sørensen Vedels visbok. Nästa stora utgåva kom 1695: Peder Syvs visbok. Vedels utgåva är känd som „Hundredvisebogen“, Syvs har i folkmun kallats „Tohundredvisebogen“. Det finns således fog för Marianne Clausen att anknyta till de här titlarna när hon nu 300 år senare publicerar *Hundredesyv-visebogen*.

Antalet 107 står för 107 olika danska folkvisetexter, sjungna och inspelade på Färöarna. Visboken är till största delen resultatet av ett projekt som genomfördes 1991-93, när totalt ca 700 melodier till 161 texter spelades in. Upptagningarna har gjorts på flera öar, dels efter solosång och dels efter flera personer med försångare. Till dem som bidragit med ett större antal visor hör Albert Djurhuus i Sumba – i kvadsammanhang välkänd även utanför Färöarna. Flera olika slags viskategorier är representerade, bl.a. medeltidsballader, sjömansvisor och danskspråkiga visor som diktats på Färöarna. Men merparten av visboken utgörs av ballader, dvs. texttyper representerade i Svend Grundtvigs *Danmarks gamle Folkeviser*.

Hundredesyv-visebogen återger således 107 texttyper, men i flera fall får man ytterligare varianter till samma texttyp, och framför allt får man ofta flera melodivarianter till samma visa. Meloditranskriptionerna har gjorts av Marianne Clausen själv och, som hon också påpekar, blir melodinedskriften inte mer än en „glimt af en virkelighed“. Nedskrivning i noter är ändå ovärderligt, inte minst för visforskaren som vill göra jämförelser mellan olika varianter, och tillsammans med kassetutgivningen får man en så fullständig bild av sången som det är möjligt utan att själv vara närvarande vid framförandena. Litet synd är det väl bara att omständigheterna varit sådana att endast ett fåtal inspelningar har kunnat göras „på golvet“, alltså till den färödans som är så unik i den nutida folkmusiken. Men, som Marianne Clausen säger, har detta praktiska orsaker.

Sångarens val av tonart är villkorlig, och det underlättar därför naturligtvis alla jämförelser att Clausen har transponerat melodierna till G-dur (G-tonart) eller e-moll (e-tonart). Alla avvikelser från dessa noteras med tillfälliga förtecken, vilket ofta är positivt (det finns utgivare som pressar in melodier i noterade kyrkotonarter för att sedan skriva ut återställningstecken överallt på berörda ställen). Men skulle inte notbilden som helhet bli enklare om t.ex. en melodi med ständigt höjd sext i stället noterades som e-dorisk med två fasta förtecken?

Det är otvivelaktigt ett stort arbete som Marianne Clausen gjort med sin färöutgåva, ändå är boken mer än en „visebog“. Här finns en inledande text, som delvis fungerar som projektbeskrivning men som också är en redogörelse för färösången, dess utövare, kontexten, språket („gøtu-dansk“) etc. Till det mest intressanta hör rytmen i visorna. Långa toner läggs till obetonade stavelser och korta toner till betonade stavelser; tvärsenot vad man skulle göra till samma texter i Danmark (och även i Sverige). Den betonade stavelsen får i stället sin tyngd genom att kombineras med ett betonat danssteg.

När det gäller folkvisemelodiken var tonalitetsfrågan tidigt debatterad i hela Norden. Under senaste tid har Finn Mathiassen kommit med ett väsentligt bidrag till tonalitetforskningen (*Cecilia* 1992-93) som bitvis inte är särskilt lätt att sätta sig in i, men – som jag ser det – en spännande analysmetod och ett nödvändigt ställningstagande till tidigare diskussioner inom

området. Marianne Clausen har tillämpat Mathiassens analysmetod. I hennes material är påverkan från dur/moll inte så stor. I stället kan några av Mathiassens „tonala funktionsprinciper“ förklara mycket av den färöiska melodiken, då denna metod avfärdar flera analytiska begrepp som icke-relevanta inom folkvisemelodiken, t.ex. just sådana som bygger på ett funktionsharmoniskt tänkande med grund i lyssnande till dur/mollmusik.

Den medföljande kassetten bjuder på en fascinerande lyssning; den färöiska sångdansen är överhuvudtaget en upplevelse som blir alltmer suggestiv ju längre tid dansen och sången fortskrider. Även där inspelningarna gjorts efter solosång kan man i många fall tydligt känna att rytmen präglats av dansen. Marianne Clausen har också i sina transkriptioner sett det möjligt att sätta ut halva taktstreck för att markera rytmiska grupperingar i melodin utan att för den skull göra någon taktindelning i egentlig mening. Det visar sig då att enstaka „taktartsbyten“ förekommer, t.ex. en 3/4-takt i en för övrigt jämn takt. Det gäller t.ex. nr 100, „Nu ere vi komne i fremmede lande“, där frassluten förlängts. Här är ett exempel på vad som händer i det spännande mötet mellan melodins rytm, textens betoningar och dansens steg.

Slutligen ska bara tilläggas att Albert Djurhuus, Jens Ludvig Johannesen och Hans David Matras bidragit till boken med några kortare avsnitt. De ger såväl sakupplysningar som stämningsbilder från den äldre sång- och danstraditionen.

Margareta Jersild

*Anne Ørbæk Jensen og Lisbeth Ahlgren Jensen:
Musikalsk byvandring i København. C.A.
Reitzels Forlag, København 1995. 176 s. Ill. ISBN
87-7421-959-6. Kr. 195,-.*

En *musikalsk* byvandring i København har manglet blandt det utal af håndbøger om hovedstaden, der siden Broby-Johansens legendariske vandringer i det gamle og det nye København har set dagens lys.

Titlen foreligger imidlertid nu, ved musikhistorikerne Anne Ørbæk Jensen og Lisbeth Ahlgren Jensen. I forordet lægger de to i nogen grad afstand til bogen som én udelukkende

til at tage med på gåturen. Det gør ikke noget, skriver de, hvis læseren sætter sig i en lænestol og læser fra A-Z. Man behøver jo, som de skriver, ikke blande kultur og sport. Når smilet oven på den besked er falmet, må den kritiske læser dertil bemærke, at kravene til teksten i så fald skærpes. Hjemme i lænestolen kan man jo have adgang til diverse supplerende opslagsværker. I den forbindelse står Jensens og Jensens bog ikke distancen. De emner, bogens 40 opslag og seks mindre omtaler tilbyder, lader sig hurtigt slå op i andre værker, som alle beretter mere dybtgående og mere præcist i helhed såvel som i detalje.

Bogen indeholder ganske vist seks turforslag, men dens opbygning indbyder ikke til en fortløbende spadseretur gennem Københavns gader. I stedet sender den brugeren hid og did. *Når* man nu ved opslag nr. 5, Charlottenborg, allerede befinder sig på Kgs. Nytorv, hvorfor skal man så helt hen til opslag 32, Stærekassen, for at komme derhen igen. Opslaget om Det Kongelige Kapel, som i bogen er det samme som Det Kongelige Teaters gamle scene, har nr. 26, skønt naboskabet jo er indlysende. Der er kort sagt ingen overbevisende systematik i bogens opbygning.

Dertil kommer at oplysningerne ikke uden videre synes udtømmende og heller ikke hver gang korrekte. Et par kontrolopslag gør således læseren usikker. Måske forfatterne i artiklen om Stærekassen ikke kunne nå at få det seneste projekt med, men diskussionen kunne og burde de have uddybet og ikke blot affærdiget uoverensstemmelserne om den interessante bygning med sætningen: „Som bekendt diskuteres såvel bygningens udseende som dens funktionalitet stadig“.

Hvad angår Nikolaj Kirke, er denne lokalitet medtaget i anledning af den store organist Johan Lorentz, der havde sit virke i kirken i 1600-tallets første halvdel. Måske lidt søgt, eftersom kirken jo brændte i 1795 og først genopbyggedes i 1917. I billedtekstens opremsning af bygningshistorien, hvor sporadisk den end forekommer, er det ikke helt ligegyldigt for en kulturhistorisk betragtning, at bygningens store loft i årevis husede Orlogsmuseet.

Bogens realoplysninger vedrørende bygninger og steder er som antydte reserveret de korte billedtekster. Brødteksten tager sig fortrinsvis af musikhistorien knyttet dertil. Det virker ikke som en helt rimelig disposition. Man er vel netop som byvandreren interesseret i